



Semiramis függőkertje.

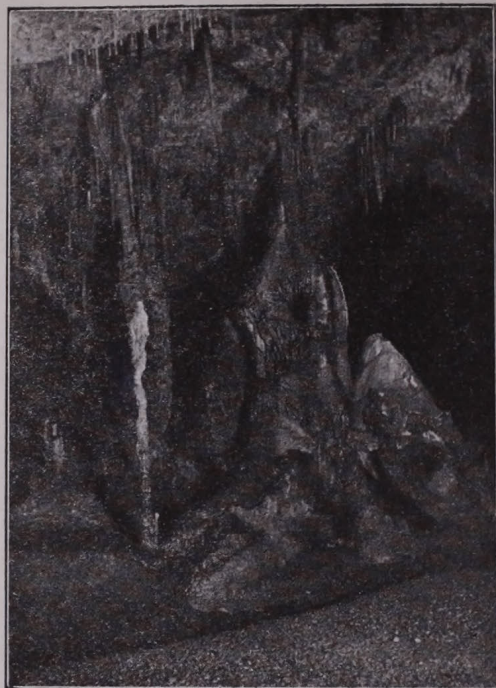
Gyelán Győző felv.

Kirándulás az Aggteleki cseppkőbarlanghoz.

írta: ifj. Asch Mihály.

Mint a dajka altatódalával, úgy ringatott édes álomba a gép egyforma zakatolásával. Mikor hajnalban felocsúdtunk szendregésünkből, már messze tájakon jártunk. A távol kékbevesző ködéből hivatatólag intenek felénk a vadregényes Mátra bércei. Önkéntelenül eszembe jutnak a szép napok, miket itt töltöttem, mikor a Kékes tornyáról merengett szemem a messzeségbe. Oh ki hitte volna, hogy ez lesz egyszer csonka hazánk legmagasabb csúcsa?! Aztán lassan eltűnnek e hegyek, hogy átadják helyüket a Bükk erdős rengetegeinek. Mélán tekintek ki a vonat ablakán, vágyakozó szemem mohón fordul azon rög felé, mely a Baradla* tündérvilágának csodás szentélyét zárja magába és közben szorongó szívvel fürkészem az égboltot, melyen vésztióslóan tornyosulnak a borús fellegek. Szinte észre sem veszem, mikor Miskolcra berobogunk. Nagy sürgés-forgás, lőtás-futás, újabb csatlakozók és nemsokára megindul velünk a vicinális kávédaráló a Bodva folyó kedves völgyében. Eleinte még széles a völgy, jobbra-balra aranykalászok ringanak, de később keskenyedni kezd, hogy Szendrő-Ládnál elérje legszűkebb helyét. Kétoldalt erdőkoszorúzta hegyek övezik pályánkat, a rohanó folyó szorosan mellénk szegődik. Sebesen hömpölyög ágyában a szilaj hegyifolyó, hol egy éles kanyarulatát szeljük keresztül, hol emeletnyi mélységben zúg alattunk, tajtékzó habjait a parti

* Az Aggteleki cseppkőbarlang népies neve.



Szt. László trónja és oszlopa.

Gyelán Győző felv.

kocsiút hirtelen serpentinekben kapaszkodik fölfelé és fölérvé a platóra, nemsokára balkézfőlől a kis Vöröstó bámul fel kíváncsi szemével mireánk. Most egy meglehetősen unalmas egyhangú részlet következik, a társaság türelmetlenkedni kezd, míg végre vezetőnk balra lenn a hegyoldalban egy rozszant házikóra hívja fel figyelmünket. Ide torkollik ki a barlang új bejárata. Innen három km-nyire feltűnnek Aggtelek apró házikói és egy erős kanyarodónál elének tárul jobbról a völgyfenékben az Aggteleki tó. Olyan ez a kopár, kötörmelékes hegyoldalakba ágyalt tó, hogy önkéntelenül a Kőpataki tó jut eszünkbe, kietlen sivár sziklavilágával, nyomasztó, síri csendjével. Itt él a ritkán fellelhető vándormadár, a vízityúk, mely úszókarélyal ellátott hosszú

kövekhez verdesve. És mikor egy kanyarulatnál ismét szélesebb lesz a völgy, jobbra a messzeségben feltűnik a Gömör—Szepesi Érchegység hatalmas vonulata. Még egy-két állomás és csaknem félnapi fárasztó utazás után megérkezünk Szinben.

Vígan ugrálnak le a társaság tagjai s ki kocsin, ki gyalog megindul Aggtelek felé. Az út innen végcélunkig 18 km és bizony a szekérnek is jó két óra kell, míg a barlang régi bejárata előtt leteszi az embert. Belépünk a Jósua-patak völgyébe s bár a táj kedves, a zöld erdőkoszorúzza hegyoldalakból édesen csendül ki a madárdal s utunkat tarka szőnyegként szegélyezi ezer vadvirággal teli rét, mégis a forró nap heve alaposan lelohasztja érdeklődésünket. Jósvafőn túl az eddig egyenes

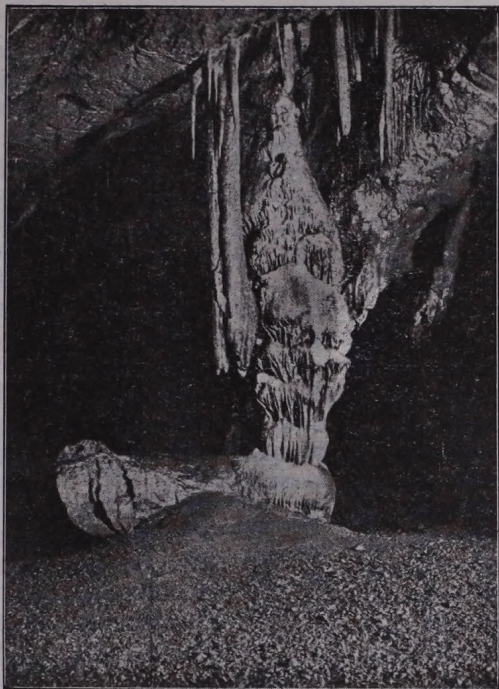


Részlet a Baradlából.

Dörner K. és Meyer T. felv.

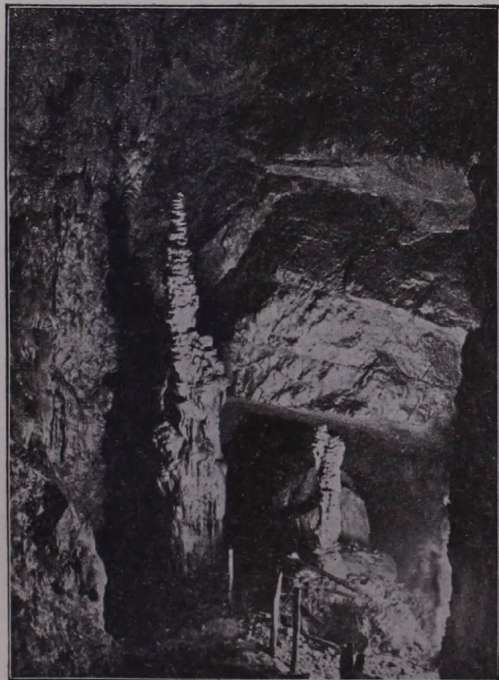
lábaival a gázlómadarak közé tartozik s amely az ember közeldetére riadtan menekül a nádasokba. Kár különben, hogy a tavon nincsenek csónakok, hogy a hosszabb időre itt tartózkodóknak a barlangon kívül némi más szórakozásuk is lenne.

Keresztülhaladva a falun, nyugati irányba tartunk és húsz percnyi gyaloglás után végre megérkezünk a barlang régi bejáratához, ahol a turistaház előtti térségen letelepszünk. Jól esik a pihenés, mert bizony annak, aki ezt a világhírű természeti kincset meg akarja tekinteni, legalább a mai körülmények között, némileg le kell mondenia megszokott, mindennapi kényelméről. Fürkésző szemekkel vizsgáljuk innen a Baradla-tető hatalmas sziklatöréseit, melyeknek aljában unottan ásít felénk a barlang óriás szája.



Alabástrom-torony.

Dörner Károly és Meyer Tibor felv.



Kis Csillagvizsgálótorony. Dörner K., Meyer T. felv.

Délután félöt volt, mikor a társaság fürgébb része elindult a barlang megtekintésére, míg a kényelmesebbek otthon maradtak, kipihenni az út fáradoalmait. E célból visszamegyünk a vezetővel az új bejáratához s miután kellőleg lehűltünk, megkezdjük a leszállást az alvilágba. 330, ma már nem a legjobb állapotban lévő lépcsőn át jutunk a barlang aljára, honnan egy mesterséges folyosón át érjük el a főágot. Az első szebb cseppkőalakzat, melyet megpillantunk, a vakítófehér Alabástrom-torony. Nem egyéb ez egy igen finom struktúrájú stalagmitnál, mely a magnézium fényénél megvilágítva, mágikus hatással van a szemlélőre. Nem lehet céltom e rövid cikk keretében a barlang tűzetes leírása s azért csak nagy vonásokban fogom azt tárgyalni, csupán a legszebb részletekre

terve ki. Apolló termén áthaladva, felkapaszkodunk a Gellérthegyre, melynek tetején a magnézium fényétől elbűvölve látjuk a barlang egyik legszebb képződményét, a Csillagvizsgáló tornyot. Hatalmas, 20 m magas, alul 8 m átmérőjű, felfelé kicsúcsosodó stalagmit ez, melyet méltán sorolnak a barlang legszebb látványosságai közé. Itt a barlang még tovább folytatódik a Pokolig, a ma ismeretes végéig; mi azonban visszafordulva, a régi bejárat irányában folytatjuk útunkat. Megtekintjük Salamon templomát, a csinos kis Szt. László szobrát, valamint Minerva sisakját s ekkép szemlélődéseink közepette eljutunk a Retek-barlang szájához. Ez a Baradla leghosszabb mellékága és kb. a főág közepén van. Keresztülmenve a Budai alagúton, megcsodáljuk Szemirámisz függőkertjének kristálytisztá képződményeit és aztán az Olympusz hegyéhez érünk. Itt vezetők utasítására megállunk, ő maga pedig felmegy a hegyre. Sokáig követjük lámpása imbolgó fényét, míg nem eltűnik szemünk elől s nemsokára egy csodás látványban van részünk. Biborfénybe gyúlnak az Olympusz stalagmitjai s az elbűvölt szemlélő még sokáig nem tud szabadulni a felkelő nap édes varázslatának hatása alól. Szultán pamlaga mellett elballagva a Vaskapun át a Libanon hegyéhez jutunk, melyen átkelve az új Münnich-úton át elérjük a régi barlang végét. Megtekintjük Diana templomát, majd felmászunk a Parnasszusra, melynek túlsó oldalán a barlang mélypontját érjük. Ha a Nádor-út végén a bűdöstői ágból a Styx mellől meredeken felkapaszkodunk, a Paradicsomba jutunk, mely gyönyörű alakzataival egyike a barlang leghíresebb részleteinek. Társaságunk nagyrésze azonban már fáradt s így lemondunk e gyönyörű részletről s a főágban folytatva útunkat, a Nagytemplomba jutunk, melybe a Denevérbárlang torkollik. Balról hagyva a Rókalyukat, a kitűnő vízü Királykutat érjük, mely a barlang gondnokának és látogatóinak az ivóvizet szolgáltatja; majd átlépve az Acheront, mely a Csontházban fakad, az előcsarnokba érünk. Itt végre derengeni kezd a háttérben, gyorsan kapaszkodunk a lépcsőkön fölfelé és öt órai vándorlás után ismét kinn vagyunk a szabad levegőn.

Másnap délelőtt néhányan kis kirándulást tettünk a közeli határ-csúcsra. Felmászunk hát a sziklák közt a Baradla tetejére, majd a túlsó oldalon leereszkedve, húsz percnyi kapaszkodás után fenn vagyunk a Poronyatető csúcsán, a háromszögelési gúlánál. Némán, szótlánul állnak itt meg kicsiny társaságunk tagjai, mintha bizony gyökeret vert volna a lábuk. Aztán halkan, szinte alig hallhatóan felcsendül a nemzeti ima fohásza. S a szél szárnyára kapja a dalt, viszi, viszi oda, hol a távol kéklő homályából a Tatra bércei intenek felénk. Erősödik, egyre erősödik a nóta s mire elhangzanak a végső akkordok, ökölbe szorul a kezünk s a megilletődött órákon drágagyöngyként egy könnyesebb gördül végig.

Dél volt, mire ismét visszatértünk. Elkövetkezett a bűcsű órája. De ne feledkezzünk meg nagytiszteletű Tókos Károly ref. lelkésről, a barlang ügyeinek intézőjéről, ki kétnapi itt tartózkodásunk alatt nagy szeretettel s igaz szívéllyességgel gondoskodott rólunk. Még egy utolsó kendőlobogtatás s mire az erdőhatárt elérjük, már messze járunk a Baradla-tető sziklavilágától.

Putnok ide jó hat óra járás s bizony nincs sok vesztegetni való időnk, ha idejében be akarunk érni. Szaporán szedjük hát lábainkat az illatos erdőben s mire kiérünk belőle, a Trizsbe vezető kocsúton vagyunk. Az út mentén egy bokorágon büszkén illegeti magát egy gébics. Szinte el se hinné az ember erről az ártatlannak látszó tarka madárról, hogy milyen kegyetlen teremtménye az Istennek. Élve szúrja fel a tövisekre a

bogarakat, hogy mikor elfogyott tápláléka, ebből az éléskamrából lakmározzon. Töviszúró gébicsnek is hívják emiatt.

Áthaladva Trizs községen, déli irányba tartunk s hol mezőn, hol erdőn keresztül Zádorfalva felé igyekszünk. Ez talán Magyarországon az utolsó falú, ahol még tartják a nemességet. Viseletük szinte városias s ha eléd kerül a legény, büszkén mutatkozik be sokszor kettős előnévén. Nincs is az a nemes atyafi, ki a pórnak adná a leányát, még ha az gazdag is, ő pedig szegény, mint a templom egere.

A községen túl elérjük társainkat, kik a Szuha völgyén át jöttek s most már együtt tapossuk a poros kociútát Kelemér felé. Keleméren túl gyalogúton felkapaszkodunk egy magaslatra, honnan gyönyörű kilátás nyílik a Szepes-Gömöri Érchegységre s a Hegyaljára. A túlsó oldalon leereszkedve, a Szörnyi-völgyben vagyunk. Pompás, szinte felvidéki jellegű völgy ez, kétoldalt meredek hegyektől övezve, hol az üde lomberdőbe gyakran vegyül bele az örökzöld fenyő. Az ózondús levegőtől szinte elkábulva érünk a Pálmaforráshoz, gróf Serényiék birtokára. Ez a putnokiak kedvenc kirándulóhelye, hol a két halastó partján óráig nézhetjük el a fűrge pisztráng virgonc bukácsolásait.

* * *

Lebukott már a nap a hegyek mögé, sötétség borult a néma tájakra. A csillagok milliárdjai kigyúltak az égen s én sóvárgó szemekkel tekintek ki a vonat ablakán a hegyek felé, de már nem látok semmit. Az éj istennője leterítette rájuk fekete fátyolát, nem zúgott többé fülembe a szilaj hegyipatak, nem susogott többé az örökzöld fenyves, csupán a mozdony egyhangú dübörgése hallatszott: Isten veled, Isten veled...



A pisai ferdetoronny.

Dörner Károly és Meyer Tibor felv.

platón, hol a felszínen lefutó, tehát horizontális irányú vízfolyást úgyszólván teljesen vertikális irányú vízlevezetés váltja föl, melynél a felület csapadékvizei a mészkő finom repedésein és ravaszlyukain keresztül a föld alá koncentrálnak és itt végzik további lefolyásukat.¹ Ezen különös vízrajzi jellemvonás megkapóan szép és érdekes természeti tünemény szülőoka lesz, amennyiben ennek köszönhetjük az Aggteleki cseppkőbarlang kialakulását is, mely egyike megcsonkított hazánk legpompásabb természeti csodáinak.

Az Aggteleki cseppkőbarlang a szilicei fensík déli oldalán nyílik a felszínre. Más néven Baradla-barlangnak is nevezzük. Nagyságát tekintve nemcsak a kontinens leghosszabb cseppkőbarlangja, hanem a Mammoth's Cave után rögtön következik, tehát a világon ismert barlangok közül nagyságra a második. Főága 5797 méter hosszú, míg mellékágai 2868·7 méternyire nyomulnak a kőzet anyagába, minélfogva a barlang összes hosszúságát kerek számban véve 8666 méternek vehetjük. Ezzel szemben Európa legismertebb cseppkőbarlangja, az Adelsbergi körülbelül csak 7927 m hosszú.²

A barlang, mint már említettük, triasmészkőben fekszik, mely mészkőnek színe a szürkésfeketétől a kékes, sárgás árnyalaton keresztül veresszürkébe megy át, sokhelyütt pedig fehér kalcit-erekkel tarkázott. A Baradla-barlangnak két bejárata van, az egyik, az eredeti Aggtelek és Pelsőc falvak között, a másik, melyet a Magyarországi Kárpát-Egyesület megbízásából Benedikti Kálmán töretett, Aggtelek és Jósavő között torkollik. Előbbi bejárat éles csúcsban összehajló két sziklafal között vezet a barlangba, melynek főágán az Acheron-patak végzi földalatti folyását. Mellékágai a Búdostói ág és a Ravaszlyuki ág. Előbbin a Styx folyik végig, hogy a kisteremben Szent János oszlopánál egyesüljön az Acheron vizével. A barlang topografiáját tekintve általában két részre, az ó- és új-ágra osztható (l. helyszínrajzot a 151. old.).

A Csontházból veszi kezdetét az Acheron-patak, mely a Styx-xel egyesülve végigcsörgedez az egész barlangon.

Újabban már a Búdostói ág is ismert, honnan a Styx szakad ki. Részeit a Purgatorium, Paradicsom előcsarnoka és a Paradicsom alkotják.

A barlang közepes hőmérséklete: +10·5 C°.

Az Aggteleki cseppkőbarlang sajátosságaira nézve jellemzők, hogy nagy, vízszintes kiterjedés mellett a talaj csekély lejtésű. Általában tágas és könnyen hozzáférhető boltívei között — melyek néhol valóságos termeket alkotnak — 20—40 méter magasságú halmok domborulnak. A barlangban a stalagmitok (alulról felfelé nyúló cseppkő) számbelileg felülmúlják a stalaktitok (lefelé lógó cseppkő) képződését. A cseppkövek színe leginkább vörhenyessárga vagy barna. Igen sok oszlapszerű képlet alakult ki a stalaktitok és stalagmitok összenövéséből, mely körülmény káliumhidrokarbonátot tartalmazó oldat állandó és kiadós beszüremkedésére enged következtetni. Szintén ezen feltevés jogosult voltát igazolja azon jelenség, hogy még a barlang alján is képződtek hatalmas mészkőlapok, melyek vagy a talaj felszínét vagy pedig egyes törmelék-kőtűskókat kérgezik be. A cseppkövek azon sokoldalú variációját, mely az alakképzés különféle-ségében mutatkozik, tükrözi vissza a barlang felsorolt részeinek elnevezése. Úgyszólván lehetetlenséggel volna határos az egyes cseppkövek alakjait és az azokban mutatkozó finom árnyalatokat leírni, hanem esetről-esetre azon

¹ A pelsőci Nagyhegy s szilicei fensík viszonyait részletesen ismertettük a T. A. II. évf. 305. és III. évf. 107. oldalain Dr. Strömpl Gábor tollából.

² Kraus—Schweiger—Lerchenfeld: Die Grotten und Höhlen des Karst, Wien, pag. 57.

tárgy, dolog vagy személy nevével illetjük, melyhez az ember fantáziája leginkább hasonlítja.

Magától értetődik, hogy ezen elnevezéseknek tudományos értékük egyáltalán nincs, azonban, mivel a barlang topográfiai leírásánál tájékozódás céljából jó szolgálatot tesznek, általánosan használják. Mégis, ha a cseppkövek legjellemzőbb formai különféleségének okát kutatjuk, úgy ezt a barlang kőzetébe szüremkedő változó vízmennyiségben jelölhetjük meg. Az olyan stalaktit például, melynek átmérője egész hosszában majdnem ugyanaz, csupán a legvégén csúcsosodik ki: egyenletesen csepegő kalciumhidrokarbonát oldatból képződött. Eleinte vastag átmérőjű, azután gyorsan kihegyesedő stalaktitnál az oldat szivárgása hirtelen kevesbbedett s ezért vette föl sajátságos alakját. Stalagmitoknál hasonló képződési viszonyok mellett majdnem ugyanezen típusokat ismerhetjük föl. Ha egyenlő átmérőjű a stalagmit, úgy egyenletesen csepegő, ha fokozatosan kiékül, akkor fogyó vízmennyiséggel képződött. A stalaktit- és stalagmit-képződmények változatos formája és különböző mennyisége gyönyörű látvánnyá avatja barlangunkat. Valóban ez egyike a természet legszebb díszítő munkáinak s Reclus ragyogó stílusa volna szükséges hozzá, hogy méltóképen ecsetelhessük. A földalatti csarnokok, termek és folyosók más- és másszínű oszlopai legkülönbélebb alakcsoportjaival úgyszólván templomi áhítatot váltanak ki lelkünkben. Pedig a Baradla cseppkőképződményeit tekintve nem is legdúsabb hazánkban. A stalaktitok és stalagmitok formagazdagságában a Szegyesztyeli völgy jobb oldalán Rézbányától (Biharmegye) északra fekvő József főherceg-barlang tűnik ki, mely körülményről az alábbi összehasonlító táblázat tesz tanúbizonyságot:

Aggteleki	barlang	6780 m	útján	66	drb.	nagyobb	cseppkőképződményt	találunk
Adelsbergi	"	4172	"	82	"	"	"	"
Szepesbélai	"	2500	"	25	"	"	"	"
Meziádi	"	1400	"	22	"	"	"	"
József főherceg	"	1000	"	68	"	"	"	"

Az Aggteleki cseppkőbarlang keletkezését a szilicei fensík vizeinek kettős erózióális munkájára vezethetjük vissza. A platót alkotó mészkörög tömegét — éppen az anyag ridegségénél fogva — számos, sokszor sűrű hálózatszerűleg összefonódó repedések, úgynevezett diaklázok vagy litoklázok szelik át, melyek a föld kérgében gyakran működő dinamikus erők következményei. Ezeken a litoklázokon a felszíni vízmennyiség vertikális levezetést nyer, hol azután teljes mértékben kifejtheti kémiai — oldó — és mechanikai — romboló — munkáját. Az oldó hatást még jobban fokozta azon körülmény, hogy a fensík csapadékvizei szénsavat abszorbeálnak és ezen elnyelt széndioxid az egyszerű szénsavas meszet könnyen oldódó kettős szénsavas mésszé változtatja át, mely kémiai átalakulás lényegesen megkönnyíti és eredményében fokozza a vegyi eróziót.

A kettős erózió következménye tehát az, hogy a mészkőben beágyazott repedések folyosókká és üregekké tágultak s ott azután, hol több repedés szög alatt metszette egymást, csakhamar nagy folytonossági hiány keletkezett a kőzet anyagában. A *Baradla tehát eróziós barlang s mint ilyen a víz földalatti destruktív munkájának köszöni keletkezését.*

Érdekes megemlítenünk, hogy a barlang kialakulását nem is oly régen, mintegy századdal előbb Raisz Keresztély¹ sajátságos módon vulkáni jelen-

¹ Raisz Keresztély: Topographische Beschreibung der im Gömörer Comitete bei dem Dorfe Aggtelek befindlichen Höhle der Baradla. Wien 1807.

Az Aggteleki cseppkőbarlang (Baradla) helyszínrajza.

(1—31. Ó-ág, 32—68. Új-ág.)

Rajzolta: Asch Mihály.



ségekből igyekszik kimagyarázni. Balogh Pál¹ így szól a barlang eredetéről: „... midőn az ember látja belől csaknem mindenütt a nagy omlásokat és a leszakadások nyilvános jeleit, lehetetlen nem azon vélekedéssel lenni, hogy ezen hegynek a gyomrában egykor a belső tűz, mely különben is a meszes hegyekben nem ritka dolog, nagy munkát vitt véghez“. Mindenre gondoltak, csak arra nem, hogy az a „különös kővé váló nedv“ hordta ki a mészkőhegység anyagát, mélyítette az egyes repedéseket barlanggá és alkotta a gyönyörű cseppkőképződményeket.

A Baradlának cseppkövekkel való feldíszítése és a mechanikai üledékek lerakódása a diluvium jégkora utáni időszakban történt. Ekkor a barlangon keresztül folyó vízmennyiség megcsökkent, minélfogva nem töltötte ki az egész üreget s ezért lehetővé vált a víz és széndioxid elpárolgása és ezzel együtt az oldatban levő kettédszénsavas mésznek egyszerű mészkarbonát alakban való kicsapódása. A jégkorszak előtt a barlangon keresztül rohanó víztömeg nemcsak meggátolt minden szedimentációt, hanem úgyszólván kisöpörve a földalatti folyosókat, alkalmatlanná tette élőlények befogadására is. Ezért van az, hogy barlangunkban csupán diluviális eredetű csontmaradványokat találunk, melyek nagy tömegekben a Csontház és Paradicsom néven ismert részekben halmozódtak föl. Már régen tudtak a Baradla csontmaradványairól. Raisz Keresztély² említi, hogy iszappal és földdel borított csontmaradványokat találhatunk az Aggteleki cseppkőbarlangban, „... talán ama szerencsétleneknek a maradványait, kik a tatárok portyázása idejében ide menekültek“, vagy az is lehetséges, hogy azon régi időkben, „... midőn az egész környék egy összefüggő áthatolhatatlan őserdővel volt borítva, ugyanott egy rablóbanda telepedett le, melynek kegyetlensége ama szerencsétleneket leöldöste és ugyanott eltemette“.

Még Hunfalvy János³ is, a magyar geográfiai irodalom megteremtője, találgatásokra szorítkozik a nagy mértékben felhalmozott emberi csontmaradványokra vonatkozólag. Utal a mondára, mely a tatár és török harcok idején a barlangba menekült környékbeli lakosság csontvázait látja a maradványokban, kiket az ellenség ott füsttel megfojtott, de hozzáteszi, hogy valószínűbb és jobban hihetőbb az a magyarázat, mely szerint a Baradla pusztító járványok idején temetkezési helyül szolgált a lakosságnak.

E kérdést véglegesen Báró Nyáry Jenő⁴ tisztázta nagy és részletes monográfiájában. Kimutatja, hogy a barlangban pálaeolith és neolith kőeszközök találhatók. A neolithicum ősembere a barlangi medvével egy időben élt itt és halottait vallásos szertartásokkal temette el a Csontház Temetkezési folyosó részletébe. Számottevő kultúrájuk volt, sőt a lélek halhatatlanságában is hittek, mit abból következtethetünk, hogy eltemetett halottaik mellé helyezték az elhunyt legkedvesebb tárgyait és étellel, illetőleg itallal is ellátták. Ez azonban nem zárta ki az emberevés — az anthropophagismus — szokását. Nyáry Jenőnek számos emberi csonton talált félremagyarázhatatlan jelekből sikerült kimutatni, hogy barlangunk lakói — legalább egy rövidebb időben — a durva kannibalizmusnak hódoltak.

¹ Tudományos Gyűjtemény, 1820. 63. lap.

² Bredetzky Sámuel: „Újabb adatok Magyarország topográfiájához és statisztikájához“ című mű „Gömörmegyében Aggtelek falúnál található Baradla nevű barlangnak topográfiai leírása“ című fejezete. 1807.

³ Hunfalvy János: Gömör és Kishont törvényesen egyesített vármegyék leírása, Pest 1867.

⁴ Báró Nyáry Jenő: Az Aggteleki barlang, mint őskori temető. Budapest 1881.

Az Aggteleki cseppkőbarlang már régen felkeltette a kutatók figyelmét. Korabinszky¹ említést tesz arról, hogy a Royal Society két tagja egyenesen a Baradla-barlang átkutatása céljából keresték föl hazánkat. Townson² 1792-iki magyarországi utazásáról megjelent munkájában leírja az Aggteleki cseppkőbarlangot. Gróf Teleki Domokos³ elsőnek jegyzi föl, hogy a Baradlában sok emberkoponyát találnak. A barlangot legelőször Raisz Keresztély⁴ mérte föl, azonban csak az úgynevezett Vaskapú részletig jutott. Raisz kiadta a barlang felvételéről szóló munkáját, melyben a főág hosszát a mellékágak beszámításával 850 ölre teszi. Raisz-szal úgyszólván egyidejűleg ismerteti a barlangot Bartholomaeides.⁵ A barlang teljes hosszának felmérését — a bejáratról a Pokolig — Vas Imrének⁶ köszönhetjük. Művében közli a barlang tervrajzát is. Balogh Pál⁷ két értekezésében is foglalkozik az Aggteleki cseppkőbarlanggal.

Clementis⁸ és Thiele⁹ idevonatkozó dolgozatait jelentőségben felülmúlja Schmidl¹⁰ nagyobb terjedelmű tanulmánya, mely részletesen foglalkozik geológiai szempontból a barlanggal és vidékével. Dr. Schwab¹¹ hosszasan ismerteti barlangunkat. 1886-ban a Magyarországi Kárpát-Egyesület megbízásából Münnich Kálmán¹² ismét felvette a Baradlát és az egyesület új áttjárót töretett rajta, hogy a túristák számára kényelmesebbé tegyék megtekinthetőségét.

Számos értekezés mellett az Aggteleki cseppkőbarlangról szóló irodalomban kitűnnek fontosságukkal Hunfalvy János,¹³ Siegmeth Károly¹⁴ és Báró Nyáry Jenő¹⁵ munkái.

¹ Korabinszky: Geographische-historische Produkten Lexicon von Ungarn. Pozsony 1786.

² Townson: Travels in Hungary. London 1797.

³ Gróf Teleki Domokos: Egnéhány hazai utazások leírása Tót és Horvátország ösmertetésével együtt. Bécs 1796.

⁴ Raisz Keresztély: Topographische Beschreibung etc. (Előzőleg idézve).

⁵ Bartholomaeides: Notitia Comitatus Gömöriensis. 1806.

⁶ Vas Imre: Az Aggteleki cseppkőbarlang leírása stb. Pest 1831.

⁷ Balogh Pál: Baradlai utazás. Tudományos Gyűjtemény, 1820.

⁸ „ „ Rövid leírása az Aggteleki cseppkőbarlangnak a Magy. orvos és természetvizsg. munk. 1868.

⁹ Clementis: Baradla barlang bővebb leírása. Tudományos Gyűjtemény, VII. kötet.

¹⁰ Thiele: Das Königreich Ungarn. Kassa 1833.

¹¹ Schmidl Adolf: Baradla Höhle bei Aggtelek, Wiener Akad. Sitzungsber. Classe der K. A. d. W. XXII.

¹² Dr. Schwab: Land und Leute in Ungarn. Leipzig 1865.

¹³ Münnich Kálmán: Az Aggteleki cseppkőbarlang felmérése és áttörése.

¹⁴ Hunfalvy Kálmán: Gömör és Kishont egyesített vármegyék leírása. Pest 1867.
¹⁵ „ „ Magyar birodalom természeti viszonyainak leírása. Budapest 1863.

¹⁶ Siegmeth Károly: Az Aggteleki cseppkőbarlang leírása. Turisták Lapja, II. kötet.

„ „ Az Abauj-Torna—Gömöri barlangvidék, különös tekintettel Torna vidékére és az Aggteleki cseppkőbarlangra.

„ „ A Magas Tatra és az Abauj-Torna—Gömöri barlangvidék.

„ „ Die Aggteleker-Tropfensteinhöhle. Eperjes 1890.

¹⁷ Báró Nyáry Jenő: Idézett mű.